

เศรษฐกิจการเมืองของธุรกิจ อาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512-2566

รุติรัตน์ ศรีอินทรวานิช*

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองของธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512-2566 โดยมุ่งศึกษาพัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทย ตลอดจนกฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการในการบริหารจัดการธุรกิจดังกล่าวในช่วงเวลาการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ กฎหมาย สถิติภาษี รายงานข่าว และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างรอบด้าน กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) แนวคิดสถาบัน (Institutionalism) และแนวคิดธุรกิจการเมือง (Business Politics)

งานวิจัยมีข้อเสนอหลักว่า ธุรกิจอาบอบนวดเป็น “พื้นที่ทางการเมือง” ที่กฎหมาย เศรษฐกิจ และแรงงานเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น มิใช่เพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หากแต่สะท้อนโครงสร้างอำนาจของรัฐในระบบ “เศรษฐกิจสีเทา” (Grey economy) โดยรัฐมิได้ใช้กฎหมายเพื่อควบคุมเพียงอย่างเดียว แต่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจ ธุรกิจอาบอบนวดมีพัฒนาการตามบริบทเศรษฐกิจการเมือง สามารถแบ่งเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคห้องแถว ยุคครบวงจร และยุคออนไลน์บนแพลตฟอร์มดิจิทัล และดำรงอยู่ใน สถานะ “กึ่งใต้ดิน” (Semi-underground Business) จากความอ่อนแอของกฎหมายระหว่าง “พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509” (2509, หน้า 626-639) ประกาศเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2509 ซึ่งรับรองการประกอบกิจการ และ “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539” (2539, หน้า 1-13) ประกาศเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งกำหนดให้กิจกรรมทางเพศเป็นสิ่งต้องห้าม ความคลุมเครือดังกล่าวบ่งชี้ช่องให้เกิดการบังคับใช้แบบเลือกปฏิบัติ และเอื้อให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้ดุลยพินิจในการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบ จึงทำให้มีเงินจำนวนมหาศาลที่ควรจะถูกจัดเก็บเป็นภาษีรั่วไหลออกจากระบบ

ภายใต้เงื่อนไข ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและผู้ประกอบการมีลักษณะ “การพึ่งพาอาศัยกัน” (Institutional Dependency) และ “ความร่วมมือแบบไม่สมมาตร” (Asymmetric Cooperation) โดยรัฐผ่อนปรนการบังคับใช้กฎหมาย ขณะที่ผู้ประกอบการให้การสนับสนุนรัฐในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่งผลให้ธุรกิจอาบอบนวดเชื่อมโยงกับระบบอุปถัมภ์ โดยผู้ให้บริการทางเพศลับเป็นกลุ่มที่ประจบประแจงที่สุด เนื่องจากเป็นผู้กระทำผิดตามกฎหมาย ส่งผลให้ขาดการคุ้มครองด้านสิทธิแรงงานและเผชิญกับการกดขี่ทางสังคม แม้จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ทั้งรัฐและผู้ประกอบการก็ตาม การดำรงอยู่ของธุรกิจอาบอบนวดในฐานะ “พื้นที่สีเทา” เป็นผลลัพธ์เชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจการเมืองไทย ที่รัฐและผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด (ลิทธิโชค อางกลานนท์, 2552, หน้า 18-21) รัฐใช้ความคลุมเครือทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ และรักษาระบอบอำนาจ ขณะที่ผู้ประกอบการใช้ประโยชน์จากการผ่อนปรนดังกล่าวเพื่อหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ องค์ความรู้จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจอาบอบนวดมิใช่เพียงกิจกรรมชายขอบ หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างของรัฐ และเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐทุน และแรงงานในระบบเศรษฐกิจสีเทาอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์การเมือง, ธุรกิจอาบอบนวด, เศรษฐกิจสีเทา, ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและทุน, การพึ่งพาอาศัยกันทางสถาบัน

* สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้รับผิดชอบบทความ: Thatrat.sri@gmail.com

The Political Economy of Massage Parlors in Bangkok From 1969-2023

Thatirat Sri-intravanit*

Abstract

This study aims to analyze the political economy of massage parlor businesses in Bangkok from 1969 to 2023. It examines the historical development of the massage parlor industry in Thailand, along with relevant laws and state policies, and analyzes the power relationships among the state, operators, and service providers in managing such businesses during the study period. The research employs a qualitative methodology, utilizing in-depth interviews alongside documentary research, including legislation, tax statistics, news reports, and related academic works. Key informants were drawn from three groups: state representatives, business operators, and service providers, in order to comprehensively analyze the economic and political interconnections. The theoretical frameworks applied include Political Economy, Institutionalism, and Business Politics.

The study's central argument is that massage parlor businesses constitute a "political space" in which law, economy, and labor are intricately intertwined — not merely an economic activity, but a reflection of state power structures within a "grey economy." The state does not employ legislation solely as a regulatory tool, but also as an instrument for managing its relationship with the private sector. The development of massage parlor businesses can be periodized into three distinct eras: the shophouse era, the full-service era, and the entertainment complex era. These businesses persist in a "semi-underground" status, arising from the legal contradiction between the Entertainment Establishment Act B.E. 2509 (1966, pp. 626–639, promulgated on 4 October 1966), which legitimizes business operations, and the Prevention and Suppression of Prostitution Act B.E. 2539 (1996, pp. 1–13, promulgated on 22 October 1996), which prohibits sexual activities. This legal ambiguity creates conditions for selective law enforcement and allows state officials to exercise discretionary power for extra-systemic gain, resulting in substantial revenue that should have been collected as taxes leaking out of the formal system.

Under these conditions, the relationship between the state and operators is characterized by "institutional dependency" and "asymmetric cooperation," whereby the state relaxes law enforcement while operators provide support to the state in both formal and informal ways. Consequently, massage parlor businesses become embedded in a patronage system, with sex workers emerging as the most vulnerable group — classified as legal offenders, they lack labor rights protection and face social stigmatization, despite serving as a key mechanism generating income for both the state and operators. The persistence of massage parlor businesses as a "grey area" is a structural outcome of Thailand's political economy, in which the state and capital maintain close relations. The state exploits legal ambiguity as a tool for revenue generation and power network maintenance, while operators leverage such leniency to preserve their interests. The knowledge generated by this study demonstrates that massage parlor businesses are not merely a marginal activity, but a structural mechanism of the state and a political space that clearly reflects the power relations among the state, capital, and labor within the grey economy.

Keywords: Political Economy, Massage Parlors, Grey Economy, State-Capital Relations, Institutional Dependency

* Department of Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Corresponding author: Thatirat.srii@gmail.com

บทนำ

ธุรกิจอาบอบนวดมีพัฒนาการต่อเนื่องและสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และนโยบายรัฐ แบ่งเป็นสามยุคสำคัญ คือ (1) ยุคอาบอบนวดห้องแถว (ก่อน พ.ศ.2500 - 2516) ซึ่งเป็นกิจการขนาดเล็กและไม่เป็นทางการ (2) ยุคอาบอบนวดครบวงจร (พ.ศ. 2517-2539) ที่เริ่มมีการลงทุนขนาดใหญ่และได้รับอิทธิพลจากเศรษฐกิจเมืองและการท่องเที่ยว (3) ยุคเอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ (พ.ศ. 2540-2566) ซึ่งพัฒนาไปสู่ธุรกิจบริการเชิงพาณิชย์ เต็มรูปแบบ ธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยเติบโตอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ และสังคม โดยมีปัจจัยสำคัญจากสงครามเวียดนามและสงครามอินโดจีน ซึ่งสหรัฐอเมริกาใช้หลาย พื้นที่ในประเทศไทยเป็นฐานทัพและที่พักกำลังพลระหว่างปี พ.ศ. 2503-2518 (สำนักข่าวอิศรา, 2568) ดอนเมืองกลายเป็นฐานยุทธศาสตร์สำคัญ เนื่องจากเป็นที่ตั้งสนามบินหลักของประเทศ และศูนย์กลางกองทัพอากาศไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น ทำให้สหรัฐฯ สามารถใช้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่เดิมได้โดยไม่ต้องสร้างสนามบินใหม่ นอกจากนี้ ดอนเมืองยังตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางทางการเมืองของกรุงเทพมหานคร จึงเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายกำลังพล อุปกรณ์ และการกิจการทางทหาร รวมถึงเชื่อมต่อไปยังฐานทัพสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น อุตรธานี อุบลราชธานี และนครราชสีมา เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการในอินโดจีน (กรุงเทพธุรกิจ, 2566)

ทหารสหรัฐฯ ส่วนใหญ่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยผ่านท่าอากาศยานดอนเมือง ก่อนกระจายกำลังไปยังฐานทัพต่างจังหวัดหรือเข้ามาพักผ่อนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งกลายเป็น ศูนย์กลางกิจกรรม “Rest and Recreation” (R&R) สำหรับทหารอเมริกัน การปรากฏตัวของ ทหารต่างชาติส่งผลให้ธุรกิจโรงแรม บาร์ สถานบันเทิง และธุรกิจอาบอบนวดขยายตัวอย่าง รวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของกำลังพลสหรัฐฯ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนผลกระทบ ทางเศรษฐกิจและสังคมจากการตั้งฐานทัพสหรัฐฯ ในประเทศไทย (ขวัญแก้ว อดมบุญญาภาพ, 2546, หน้า 54-56) ขณะเดียวกัน จังหวัดอุตรธานีและพื้นที่ตามแนวถนนมิตรภาพ ซึ่งเป็นเส้นทาง เคลื่อนย้ายกำลังพล ได้เกิดกิจการภาคบริการจำนวนมาก เช่น โรงแรม บาร์ ไนท์คลับ บ้านเช่า และ บังเกโล ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของแรงงานและการอพยพแรงงานจากต่างถิ่น หนึ่งในอาชีพที่ เกิดขึ้นในบริบทดังกล่าวคือ “เมียเช่า” ซึ่งใช้เรียกผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ชั่วคราวกับทหารต่างชาติ และได้รับความนิยมต่อเนื่องยาวนาน (พิณิจ จันทร, 2567) จนกระทั่ง ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประเทศไทยดำเนินนโยบายสานสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจแบบ ทุนนิยม ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่ธุรกิจใหม่ เนื่องจากถนนเจริญกรุงไม่สามารถรองรับ การเติบโตทางเศรษฐกิจได้ (อาทิตย์พร ผาจันทร์, 2564, หน้า 107) รัฐบาลจึงลงทุนก่อสร้างถนน เพชรบุรีตัดใหม่ และเปิดใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2506 เพื่อเชื่อมศูนย์กลางเมืองกับสนามบิน และพื้นที่ฝั่งตะวันออก (ปิณฑลดา บวรศักดิ์, 2568) การพัฒนาดังกล่าวทำให้พื้นที่ริมถนนเพชรบุรี ตัดใหม่เหมาะต่อการจัดตั้งธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงสถานบันเทิงและอาบอบนวด

นอกจากนี้ นโยบาย “ปราบปรามอบายมุข” ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ในย่านวังบูรพา เยาวราช และหัวลำโพง ยังผลักดันให้ผู้ประกอบการสถานบันเทิงย้ายฐานกิจการมายังถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ซึ่งอยู่ใกล้โรงแรม สถานีรถไฟมักกะสัน และเส้นทางคมนาคมเชื่อมสนามบิน ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นศูนย์กลางธุรกิจบันเทิงแห่งใหม่ของกรุงเทพมหานคร (อาทิพร ผาจินดา, 2564, หน้า 107) ภายหลังการถอนกำลังของกองทัพสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2518 ธุรกิจภาคบริการที่เคยเติบโตเพื่อรองรับทหารต่างชาติต่างได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน หลายกิจการทยอยปิดตัวลงจากการขาดผู้ใช้บริการ ขณะที่แรงงานอพยพจำนวนมากถูกเลิกจ้าง รวมถึงอาชีพ “เมียเช่า” ที่ซบเซาลงหลังจากทหารต่างชาติไม่ได้เดินทางกลับมาอีก (พิณิจ จันทร, 2567)

อย่างไรก็ตาม ก่อนการถอนกำลังดังกล่าว ถนนเพชรบุรีตัดใหม่และพื้นที่ใกล้เคียงได้เริ่มพัฒนาเป็นศูนย์กลางสถานบันเทิง โดยมีการก่อตั้งบาร์ คลับ และอาบอบนวด เพื่อตอบสนองกำลังซื้อจากชาวต่างชาติ ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวค่อย ๆ สร้างภาพลักษณ์ใหม่ในฐานะ “ย่านบันเทิงเชิงพาณิชย์” ที่แตกต่างจากย่านบันเทิงดั้งเดิม (“จอมพล สฤษดิ์ ณะรัชต์ เปิดสำนักงาน อสท.,” 2558) เมื่อผู้ประกอบการรายใหญ่เริ่มเข้ามามีบทบาท จึงเกิดการรวมกลุ่มทางธุรกิจและเครือข่ายความร่วมมือที่เอื้อต่อการตลาดและการประสานงานกับภาครัฐ แม้ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันจะประกาศนโยบาย “Vietnamization” และแผนถอนกำลังทหารสหรัฐฯ ออกจากอินโดจีนในปี พ.ศ. 2512 แต่กระบวนการถอนกำลังดังกล่าวเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปและใช้เวลาหลายปี (เดอะสเตตส์ไทม์ [The State Time], 2568)

เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นหมุดหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากสะท้อนทั้ง “จุดเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง” จากการปรับนโยบายของสหรัฐอเมริกา และ “ผลสืบเนื่องจากช่วงสงคราม” ที่ยังส่งอิทธิพลต่อเศรษฐกิจไทยในเวลาต่อมา ทำให้ช่วงเวลานี้เหมาะสมในการใช้เป็นจุดเริ่มต้นศึกษาพัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดที่เปลี่ยนผ่านจาก “เศรษฐกิจสงคราม” สู่ “เศรษฐกิจบริการ” ในสังคมไทย ในปี พ.ศ. 2512 ธุรกิจอาบอบนวดเริ่มขยายตัวอย่างเป็นระบบ มีการรวมกิจการ พัฒนาห้องบริการส่วนตัว และแยกประเภทบริการระหว่าง “โรงนวด” และ “อาบอบนวด” อย่างชัดเจน จากเดิมที่ให้บริการอาบอบนวดแบบออนเซนญี่ปุ่น ได้พัฒนาไปสู่การ ให้บริการทางเพศเต็มรูปแบบ ส่งผลให้มีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติเข้ามาใช้บริการจำนวนมาก (มิตชน ออนไลน์, 2564) ธุรกิจดังกล่าวจึงเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการเปิดกิจการอาบอบนวดแห่งแรกในชื่อ “ชาลา” บนถนนศรีอยุธยา ก่อนปี พ.ศ. 2519 พื้นที่ดังกล่าวอยู่ใกล้ย่านประตูน้ำ ซึ่งในขณะนั้นเป็นแหล่งตลาดได้รุ่งและบ่อนพนัน ส่งผลให้บรรยากาศของธุรกิจสีเทาในพื้นที่เติบโตอย่างคึกคัก (กรุงเทพธุรกิจ, 2561) ดังที่ปรากฏในภาพ

หมายเหตุ. จาก ภาพปากซอยสุขุมวิท 34 เมื่อ 58 ปีก่อน, โดย ภาพเก่าในอดีต, 2567, กันยายน 10, เฟซบุ๊ก (<http://www.facebook.com/groups/weloveoldphoto/posts/3746522525677239/>).

ในส่วนของรายได้จากธุรกิจอาบอบนวด ชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์ (2551) จากการศึกษาเรื่อง ธุรกิจนอกระบบ: ศึกษากรณีการค้าบริการทางเพศในสังคมไทย พบว่า ประเทศไทยมีผู้ให้บริการทางเพศประมาณ 229,000 คน แบ่งเป็นหญิงบริการชาวไทยประมาณ 85,000 คน หญิงบริการชาวต่างชาติ 36,000 คน โสเภณีเด็กประมาณ 60,000 คน และกลุ่มผู้ให้บริการอิสระ เช่น นักศึกษา ประมาณ 48,000 คน เมื่อจำแนกตามประเภทสถานบริการ พบว่า บาร์เบียร์มีจำนวนผู้ให้บริการมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ คาราโอเกะ นวดแผนโบราณ อาบอบนวด และบาร์อะโกโก้ ตามลำดับ การศึกษาดังกล่าวยังพบว่า รายได้เฉลี่ยของหญิงบริการอยู่ระหว่าง 31,250–125,000 บาทต่อเดือน โดยสถานบริการขนาดเล็กมักให้ผลตอบแทนต่ำกว่าสถานบริการประเภทสำนักหรือห้อง อย่างไรก็ตาม รายได้ของผู้ให้บริการจำนวนมากยังสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จูงใจให้เข้าสู่ธุรกิจดังกล่าว ภาพรวมมูลค่าทางเศรษฐกิจของธุรกิจบริการทางเพศทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2550 มีการประเมินว่ามีมูลค่ารวมประมาณ 163,839 ล้านบาท โดยสถานบริการนวดแผนโบราณสร้างรายได้มากที่สุด (36,427 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 22) รองลงมา คือ บาร์เบียร์ (26,402 ล้านบาท) อาบอบนวด (23,803 ล้านบาท) คาราโอเกะ (19,442 ล้านบาท) และสำนัก หรือห้อง (17,650 ล้านบาท) รวมมูลค่าธุรกิจบริการทางเพศจากทุกช่องทางประมาณ 174,050 ล้านบาท หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในปีเดียวกัน ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 8.5 ล้านล้านบาท ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้จำนวนสถานบริการอาบอบนวดจะลดลง แต่ภาพรวมของธุรกิจบริการทางเพศยังคงมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง และเป็นส่วนหนึ่ง ที่สะท้อนถึงการ

ปรับตัวของธุรกิจภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป จากข้อเท็จจริงข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ธุรกิจเทศพาณิชย์ ในประเทศไทยมีแนวโน้มขยายตัวและปรับเปลี่ยนรูปแบบอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับคุณสมบัติภายนอกของผู้ให้บริการ เช่น ความสาว หน้าตา รูปร่าง และอายุ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค นอกจากนี้ พัฒนาการของธุรกิจเทศพาณิชย์ยังแฝงตัวอยู่ในหลากหลายธุรกิจ เช่น สถานบันเทิง ร้านอาหารโอเค หรือร้านนวดแผนโบราณ เพื่อหลีกเลี่ยงการควบคุมจากภาครัฐ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระหว่างปี พ.ศ. 2563-2565 เทคโนโลยีการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญทำให้รูปแบบการให้บริการทางเพศเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ การให้บริการทางเพศในลักษณะออนไลน์ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากความสะดวก รวดเร็ว และไม่จำเป็นต้องพึ่งพานายหน้าหรือเสียค่าใช้จ่ายให้กับสถานประกอบการ ผู้ค้าบริการทางเพศสามารถติดต่อกับผู้ซื้อบริการได้โดยตรงผ่านสมาร์ทโฟนหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในขณะที่ผู้ซื้อบริการเองก็สามารถเข้าถึงบริการได้โดยไม่ต้องเดินทางไปยังสถานประกอบการจริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ.2500-2566
2. เพื่อศึกษาลักษณะและความเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและนโยบายของรัฐที่มีผลต่อธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ.2512-2566
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ ในการบริหารจัดการธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512-2566

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการเมืองเชิงสถาบัน (Institutional Approach) ช่วยให้เข้าใจพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กฎหมาย และผู้ประกอบการ รวมถึงบทบาทสถาบันที่เป็นทางการ (หน่วยงานรัฐ ศาล รัฐธรรมนูญ) และสถาบันไม่เป็นทางการ (ค่านิยม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจ) ซึ่งกำหนดเงื่อนไขการดำเนินธุรกิจและความอยู่รอดของธุรกิจประเภทนี้ในแต่ละยุคสมัย การศึกษาสถาบันที่เน้นมิติทางกฎหมายจึงมักถูกเรียกว่า “แนวการวิเคราะห์เชิงกฎหมาย” (Legal Approach) (ศุภชัย ศุภผล, 2564, หน้า 73-74) ซึ่งให้เห็นว่า ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ในพื้นที่ก้ำกึ่งระหว่าง “ความชอบธรรมทางเศรษฐกิจ” กับ “ความไม่ชอบธรรมทางกฎหมายและศีลธรรม” เนื่องจากกฎหมายและนโยบายของรัฐมิได้ถูกบังคับใช้อย่างตรงไปตรงมา หากแต่ถูกตีความ ปรับใช้ หรือบิดเบือนตามเงื่อนไขของโครงสร้างอำนาจ บรรทัดฐานทางสังคม และผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2539, หน้า 6-8)

แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group Theory) สามารถอธิบายธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยได้ว่า ผู้ประกอบการพยายามสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่

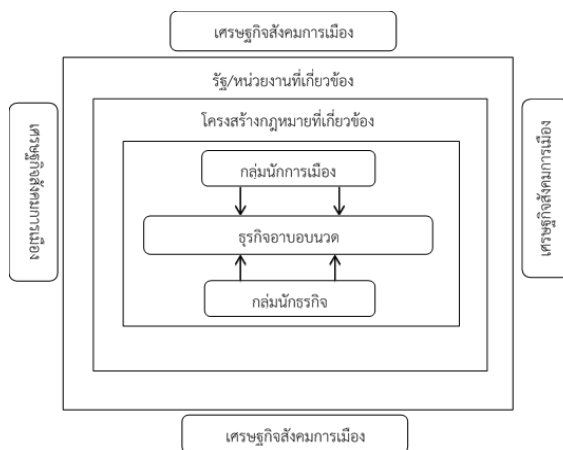
รัฐและนักการเมือง เพื่อปกป้องกิจการจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด และรักษาสถานะ
กึ่งถูกกฎหมายของธุรกิจ เนื่องจากลักษณะกิจการที่อยู่ในพื้นที่ก้ำกึ่งทางกฎหมาย ผู้ประกอบการ
จึงต้องอาศัยระบบอุปถัมภ์และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้มีอำนาจเป็นกลยุทธ์สำคัญ
ในการคุ้มครองธุรกิจทั้งนี้ การรวมตัวของบุคคลหรือองค์กรที่มีเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วมกัน
มิได้เกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง หากแต่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ ผ่านการวิ่งเต้น
การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนทางการเงิน หรือการกดดันโดยตรงต่อผู้มีอำนาจ (มะลิ ทิพย์
ประจง และนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2562, หน้า 21–22) กลุ่มทุนในธุรกิจบริการซึ่งมีความอ่อนไหว
ต่อประเด็นศีลธรรม มักใช้ยุทธวิธี “การอยู่ในเงามืด” เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับกระบวนการ
ยุติธรรมโดยตรง

ในมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง กลไกการจ่ายค่าตอบแทนในธุรกิจอาบอบนวดได้กลายเป็น
เป็น “ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบใต้ดิน” ที่ฝังรากลึกผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของทุนและ
เจ้าหน้าที่รัฐในระดับต่าง ๆ ความสัมพันธ์ดังกล่าวนำไปสู่การจัดเก็บผลประโยชน์อย่างไม่เป็น
ทางการ ส่งผลให้รายได้ที่ควรจะถูกจัดเก็บเป็นภาษีของรัฐ เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ
หรือภาษีนิติบุคคล ถูกบิดเบือนไปเป็นผลประโยชน์ส่วนบุคคลของผู้มีอำนาจทางการเมืองและ
เจ้าหน้าที่รัฐ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2539, หน้า 1–3) การดำรงอยู่ของระบบนี้จึงมิใช่
เพียงการคอร์รัปชันในระดับปัจเจกบุคคล แต่สะท้อนถึงการจัดสรรทรัพยากรในเชิงโครงสร้างที่
บิดเบี้ยว โดยรายได้มหาศาลเหล่านี้ได้กลายเป็น “ทุนทางการเมือง” ที่ใช้ในการสืบทอดอำนาจทาง
เศรษฐกิจและการเมืองของกลุ่มอิทธิพล ลักษณะของธุรกิจอาบอบนวดที่เป็น “เศรษฐกิจใต้ดิน”
(Underground Economy) ซึ่งดำรงอยู่คู่ขนานกับระบบเศรษฐกิจทางการ ทำให้รัฐไม่สามารถ
จัดเก็บรายได้เข้าสู่ระบบการคลังเพื่อการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย รายได้ที่ว่าไหล
ไปสู่เครือข่ายอุปถัมภ์อันกระชับนี้ สะท้อนให้เห็นถึงทั้ง “พลังของทุนเอกชน” ในการเจรจาต่อรอง
เพื่อซื้อความคุ้มครองทางการเมือง และ “ข้อจำกัดของรัฐไทย” ที่ขาดประสิทธิภาพในการกำกับ
ดูแลและจัดการธุรกิจจนกระบวนขนาดใหญ่ได้อย่างแท้จริง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2539,
หน้า 6–8)

ธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานครถือเป็นภาพสะท้อนของ “ธุรกิจการเมือง”
(Business Politics) ในพื้นที่สีเทาที่ชัดเจน โดยดำรงอยู่ภายใต้สถานะ “กึ่งถูกกฎหมาย” ผ่านใบ
อนุญาตตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 อย่างไรก็ตาม การที่รัฐหยุดออกใบอนุญาต
ใหม่ได้ส่งผลให้เกิด “การผูกขาดโดยโครงสร้างทางกฎหมาย” (Legal Monopoly) ทำให้ใบ
อนุญาตที่มีอยู่เดิมกลายเป็น “สินทรัพย์” (Asset) ที่มีมูลค่าสูงขึ้นจากการจำกัดอุปทานในตลาด
สอดคล้องกับนิยามของ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2559) ที่มองว่าธุรกิจการเมืองคือกระบวนการที่ทุนถูก
ใช้เป็นเครื่องมือเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองเพื่อกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อเครือข่ายตนเอง
ในบริบทนี้ เจ้าของธุรกิจอาบอบนวดจึงได้รับสิ่งที่เรียกว่า “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” (Economic
Rent) หรือผลตอบแทนส่วนเกินที่เกิดจากข้อจำกัดทางกฎหมายมิใช่จากการแข่งขันเสรี

การดำเนินธุรกิจในพื้นที่สีเทาเช่นนี้บีบให้ผู้ประกอบการต้องพึ่งพากลไกธุรกิจการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อรักษา “สิทธิการผูกขาด” ของตนไว้ ดังนั้น การจ่ายผลประโยชน์นอกระบบจึงมิได้เป็นเพียงค่าคุ้มครองจากการถูกปราบปราม แต่คือ “การลงทุนเพื่อรักษาสถานะผูกขาด” และเป็นกระบวนการ “แสวงหาค่าเช่า” (Rent-seeking) ในรูปแบบผลประโยชน์นอกระบบที่ส่งตรงไปยังเครือข่ายผู้มีอำนาจ เพื่อให้รัฐคงไว้ซึ่งเงินไหลทางกฎหมายที่เอื้อต่อกลุ่มทุนเดิมต่อไป (กฤษฎา พองธนกิจ, 2565, หน้า 87)

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองของธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ใช้อธิบายความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กับการดำรงอยู่ของธุรกิจอาบอบนวดในฐานะ “พื้นที่สีเทา” ของสังคมไทย โดยในระดับมหภาค ธุรกิจดังกล่าวเติบโตภายใต้บริบทเศรษฐกิจเมือง การท่องเที่ยว และภาคบริการของกรุงเทพมหานคร ขณะที่สังคมไทยมีลักษณะย้อนแย้ง กล่าวคือ ยอมรับธุรกิจในเชิงเศรษฐกิจ แต่กลับไม่ให้ความชอบธรรมทางกฎหมายและศีลธรรมอย่างชัดเจน รัฐมิได้ทำหน้าที่เพียงกำกับควบคุมผ่านกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เท่านั้น หากแต่ยังใช้กฎหมายเป็นกลไกสร้างอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่สม่ำเสมอจึงเปิดพื้นที่ให้เกิดการต่อรองผลประโยชน์ และทำให้ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ในสถานะกึ่งบนดินกึ่งใต้ดิน

ในระดับปฏิบัติการ ธุรกิจอาบอบนวดทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อของผลประโยชน์ระหว่างผู้ประกอบการ นักการเมือง และเจ้าหน้าที่รัฐ ผ่านเครือข่ายผลประโยชน์และการสนับสนุน

ทางการเมือง รายได้จำนวนมหาศาลจากธุรกิจจึงได้หมุนเวียนเฉพาะในภาคเอกชน แต่ยังเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจทางการเมืองด้วย นอกจากนี้ การจำกัดการออกใบอนุญาตใหม่ยังส่งผลให้ใบอนุญาตเดิมกลายเป็น “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” (Economic Rent) ที่สร้างสถานะผูกขาดแก่ผู้ประกอบการ และทำให้การจ่ายผลประโยชน์นอกระบบกลายเป็นกลไกสำคัญในการรักษาสถานะดังกล่าว สะท้อนการหลอมรวมระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินกับผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างชัดเจน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเน้นวิเคราะห์พัฒนาการและความเป็นมาของธุรกิจอาบอบนวดภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐ พร้อมทั้งศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างรัฐกับผู้ประกอบการในการบริหารจัดการและการดำเนินงานธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512-2566

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ.2500-2566 พัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกฎหมาย โดยในระยะแรก ธุรกิจค้าบริการทางเพศในสังคมไทยยังอยู่ในลักษณะ “โรงโสเภณี” ซึ่งรัฐเข้ามาควบคุมผ่านระบบการขึ้นทะเบียน การจัดเก็บค่าธรรมเนียม และภาษีบำรุงท้องถิ่น ภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันสัณยโรค รัตนโกสินทร์ศก 127 (พ.ศ. 2451) สะท้อนให้เห็นว่า รัฐมิได้ปฏิเสธการดำรงอยู่ของธุรกิจดังกล่าวโดยสิ้นเชิง แต่เลือกใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมและจัดระเบียบกิจกรรมทางเพศให้อยู่ภายใต้กรอบที่รัฐสามารถกำกับดูแลและจัดเก็บผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ ในช่วงสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา เมื่อประเทศไทยกลายเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในการสนับสนุนปฏิบัติการทางทหารในภูมิภาคอินโดจีน การเข้ามาของทหารสหรัฐฯ และการขยายตัวของกิจกรรม “Rest and Recreation” (R&R) ส่งผลให้ธุรกิจบริการกลางคืน โรงแรม บาร์ และธุรกิจค้าบริการทางเพศเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและจังหวัดที่ตั้งฐานทัพสหรัฐฯ ธุรกิจอาบอบนวดจึงค่อย ๆ พัฒนาจากกิจการค้าประเวณีแบบดั้งเดิมไปสู่ธุรกิจบริการเชิงพาณิชย์ที่มีรูปแบบชัดเจนมากขึ้น ทั้งด้านสถานที่ ระบบการให้บริการ และการจัดการทางธุรกิจ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจบริการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย (ขวัญแก้ว อดุมบุญญาภาพ, 2546, หน้า 54-56)

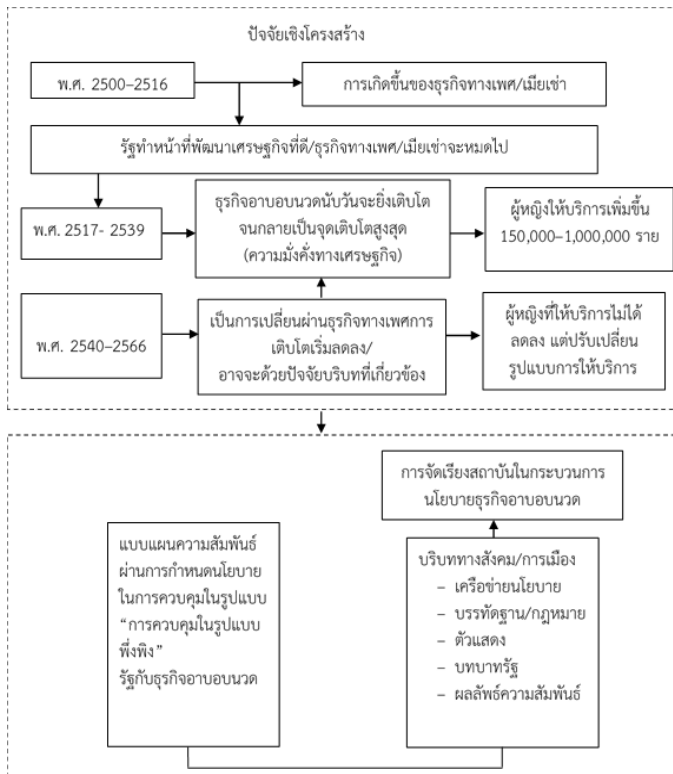
ธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นจากวัฒนธรรมการอาบน้ำแบบญี่ปุ่น หรือที่เรียกว่า “ออนเซน” โดยสถานบริการแห่งแรกที่ตั้งชื่อว่า “บางกอกออนเซน” ได้ให้บริการอาบน้ำและนวดตัวแก่ผู้มาใช้บริการ ก่อนที่รูปแบบธุรกิจนี้จะขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากประเทศไทยในฐานะพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาได้ยินยอมเปิดประเทศเป็นฐานทัพและที่พักผ่อนหย่อนใจให้แก่ทหารสหรัฐฯ โดยมีฐานทัพถึง 6 แห่งหมุนเวียนกันใช้ ทำให้มีผู้หญิงนับแสนคนเข้ามาประกอบอาชีพให้บริการในลักษณะนี้ ก่อนสงครามเวียดนาม อาชีพให้บริการทางเพศสำหรับ

ชาวต่างชาติยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย แต่หลังจากทหารอเมริกาเข้ามา อาเซียนนี้เริ่มได้รับการยอมรับมากขึ้น (จรรยา เศรษฐบุตร, 2537, หน้า 142-143) ในช่วงปลายทศวรรษที่ 2530 ธุรกิจอาบอบนวดเติบโตอย่างโดดเด่น โดยมีปัจจัยขับเคลื่อนหลักสามประการ ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวย ความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการ และแรงกดดันจากการแข่งขันกับธุรกิจบันเทิงรูปแบบใหม่ อาทิ ดับ บาร์ ค็อกเทลเลานจ์ และคาราโอเกะ สถานอาบอบนวดจึงต้องปรับรูปแบบการให้บริการให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่คู่แข่งไม่สามารถทดแทนได้ ธุรกิจประเภทนี้ก้าวสู่จุดสูงสุด โดยกระจุกตัวอยู่ในย่านสำคัญอย่างรัชดาภิเษก ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ และถนนพระราม 9 อย่างหนาแน่น ซึ่งเป็นพื้นที่บางส่วนเป็นของทหารรถไฟแห่งประเทศไทยที่เปิดให้เช่า ในราคาถูก ทำให้นักธุรกิจเข้ามาเช่าพื้นที่เปิดกิจการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สถาบันเท็กซัสตามมาให้บริการรองรับนักธุรกิจและนักท่องเที่ยวในย่านนี้ (ยศ สันตสมบัติ, 2535, หน้า 12-13) ท่ามกลางการเติบโตดังกล่าว ภาครัฐได้เริ่มนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้เพื่อกำกับและควบคุมการดำเนินงานของสถานบริการประเภทนี้อย่างจริงจังมากขึ้น

การศึกษาพบว่า พัฒนาการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดสถาบันนิยมเก่า (Old Institutionalism) ซึ่งมองว่ากฎหมายและรัฐเป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบสังคมและควบคุมพฤติกรรมขององค์กรทางเศรษฐกิจ รัฐไทยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือกำหนดขอบเขตการดำเนินธุรกิจอาบอบนวด ผ่านระบบใบอนุญาต การจดทะเบียนภาษี และมาตรการกำกับดูแลต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อควบคุมและจำกัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริการทางเพศให้อยู่ภายใต้กรอบของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมทางสังคม ในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายมิได้ดำเนินไปอย่างตรงไปตรงมา หากแต่มีลักษณะยืดหยุ่นและขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมือง ส่งผลให้ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ในสถานะ “กึ่งถูกกฎหมาย” หรือ “พื้นที่สีเทา” ระหว่างธุรกิจที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายกับกิจกรรมทางเพศที่กฎหมายห้ามไว้ ความย้อนแย้งดังกล่าวสะท้อนข้อจำกัดของแนวคิดสถาบันนิยมเก่าในการอธิบายพลวัตของธุรกิจอาบอบนวดในสังคมไทย

ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดสถาบันนิยมใหม่ (New Institutionalism) มาใช้ร่วมในการวิเคราะห์ โดยแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับบทบาทของบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรม เครือข่ายอำนาจ และพฤติกรรมของตัวแสดงต่าง ๆ เช่น รัฐ ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้ให้บริการ ซึ่งต่างมีผลต่อการกำหนดรูปแบบและเงื่อนไขการดำรงอยู่ของธุรกิจอาบอบนวด รัฐมิได้ทำหน้าที่เพียง “ผู้ควบคุม” ผ่านกฎหมายเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ผู้ร่วมเล่น” ในระบบเศรษฐกิจการเมืองของธุรกิจอาบอบนวด ผ่านการสร้างเงื่อนไขทางสถาบันที่เอื้อให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้ ทั้งในรูปของการออกใบอนุญาต การกำหนดพื้นที่ การจดทะเบียนภาษี และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเลือกปฏิบัติ ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ประกอบการเองก็ต้องพึ่งพารัฐและเครือข่ายอำนาจเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลังจากที่รัฐยุติการออกใบอนุญาตใหม่สำหรับสถานบริการประเภทอาบอบนวด ส่งผลให้ใบอนุญาตเดิมกลายเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่า

ทางเศรษฐกิจสูง และนำไปสู่ลักษณะ “การผูกขาดเชิงโครงสร้าง” ของผู้ประกอบการรายเดิม ผู้ประกอบการจึงต้องอาศัยความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมืองในการรักษาสถานะทางธุรกิจ ขณะที่รัฐเองก็ได้รับผลประโยชน์ทั้งในรูปภาษี รายได้ทางเศรษฐกิจ และผลประโยชน์นอก ระบบจากธุรกิจดังกล่าว ความสัมพันธ์นี้จึงสะท้อนลักษณะของ “ความสัมพันธ์เชิงควบคุมและพึ่งพิงกัน” (Control and Dependency Relationship) ระหว่างรัฐและทุนอย่างชัดเจน

หมายเหตุ. จาก อาบอบนวด EP. 2 “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า,” โดย ชูวิทย์ กมลวิศิษฎ์, 2564, ตุลาคม 19 [ข้อความทางเฟซบุ๊ก], เฟซบุ๊ก (<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=4968282169885139&set=pb.100044444678982.-2207520000&type=3>).

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยมีพลวัตเปลี่ยนแปลงตามบริบทเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา โดยในช่วงทศวรรษ 2530-2545 ธุรกิจอาบอบนวดขยายตัวสูงสุดตามการเติบโตของเศรษฐกิจเมืองและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก่อนจะเริ่ม

เผชิญภาวะถดถอยในช่วงหลัง เนื่องจากต้นทุนการดำเนินการด้านธุรกิจที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค การควบคุมทางกฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้น และการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้สถานประกอบการจำนวนมากปิดตัวลงหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการด้านธุรกิจเพื่อความอยู่รอด เพราะฉะนั้น พัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยได้เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของธุรกิจบริการทางเพศเท่านั้น แต่สะท้อนถึงกระบวนการ “จัดเรียงสถาบัน” (institutional arrangement) ระหว่างรัฐ ทูน และสังคม ซึ่งมีการปรับตัวและต่อรองผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทเศรษฐกิจการเมืองไทยในแต่ละยุคสมัย ทำให้ธุรกิจอาบอบนวดกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทยที่เชื่อมโยงทั้งอำนาจรัฐ ระบบทุน และเศรษฐกิจนอกระบบเข้าด้วยกันอย่างซับซ้อน

2. เพื่อศึกษาลักษณะและความเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและนโยบายของรัฐ ที่มีผลต่อธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512-2566

มาตรการทางกฎหมายและนโยบายของรัฐที่ใช้ควบคุมธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างธุรกิจ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แม้กฎหมายเหล่านี้จะมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย และสุขอนามัยของสังคม แต่ในทางปฏิบัติกลับทำให้ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ภายใต้สถานะ “พื้นที่สีเทา” ที่รัฐไม่สามารถควบคุมได้อย่างสมบูรณ์ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ทำให้ “ใบอนุญาต” กลายเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมธุรกิจอาบอบนวด โดยรัฐกำหนดเงื่อนไขด้านการอนุญาต การต่ออายุ และการเพิกถอนใบอนุญาตอย่างเข้มงวด ขณะเดียวกัน การไม่เปิดให้มีใบอนุญาตใหม่สำหรับผู้ประกอบการรายใหม่ ส่งผลให้ตลาดมีลักษณะกึ่งผูกขาด และทำให้ใบอนุญาตกลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงในทางปฏิบัติ แม้กฎหมายจะห้ามการซื้อขายหรือโอนสิทธิ์ก็ตาม ส่วนพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 แม้มีเป้าหมายเพื่อป้องกันการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี แต่กลับทำให้ผู้ให้บริการทางเพศถูกผลักให้อยู่ในสถานะ “ผู้กระทำผิด” มากกว่าจะเป็นแรงงานที่ได้รับการคุ้มครอง ส่งผลให้รายได้ของผู้ให้บริการจำนวนมากไม่เข้าสู่ระบบภาษีและแรงงานอย่างเป็นทางการ ขณะที่พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้เพิ่มภาระด้านมาตรฐานสุขลักษณะและการควบคุมสุขภาพ ทำให้ผู้ประกอบการต้องแบกรับต้นทุนเชิงโครงสร้างและต้นทุนด้านกฎระเบียบเพิ่มขึ้น

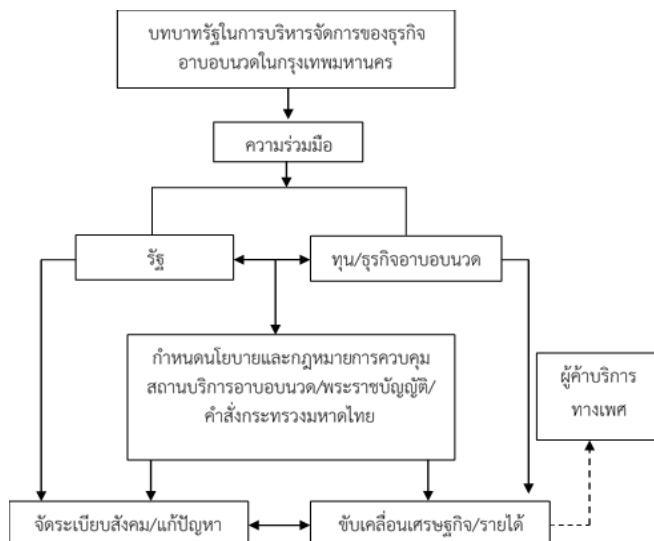
ในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายทั้งสามฉบับมีลักษณะซ้อนทับและเปิดช่องให้เกิดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำนวนมากต้องเผชิญ “ต้นทุนแฝง” ในรูปแบบของค่าดูแลหรือผลประโยชน์นอกระบบ เพื่อให้กิจการสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ถูกตรวจสอบหรือดำเนินคดีอย่างเข้มงวด สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายไม่ได้ทำ

หน้าที่เป็นเพียงกลไกควบคุมทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงอำนาจรัฐเข้ากับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมืองหลายประการ ได้แก่ แนวคิดการเมืองเชิงสถาบัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถาบันของรัฐและหน่วยงานราชการมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์และควบคุมธุรกิจอาบอบนวดผ่านระบบใบอนุญาตและการบังคับใช้กฎหมาย แต่ในเวลาเดียวกัน โครงสร้างดังกล่าวกลับเปิดช่องให้เกิดการใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตและการเลือกปฏิบัติ แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ อธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงต่อรองระหว่างผู้ประกอบการกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งต่างฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยกันผ่านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ขณะที่แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายของรัฐได้สร้างต้นทุนเชิงโครงสร้างและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาด ทำให้ธุรกิจอาบอบนวดต้องดำรงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจนอกระบบและต้นทุนที่ไม่เป็นทางการ สุดท้าย แนวคิดธุรกิจการเมืองชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจอาบอบนวดมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นพื้นที่ที่ทุนและอำนาจรัฐเชื่อมโยงกันผ่านระบบอุปถัมภ์และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์

ดังนั้น ธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานครจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างรัฐ กฎหมาย ศีลธรรม และทุนทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน แม้รัฐจะพยายามควบคุมกิจการดังกล่าวผ่านมาตรการทางกฎหมาย แต่การบังคับใช้ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมกลับก่อให้เกิดปัญหาความไม่เสมอภาค การเลือกปฏิบัติ และเศรษฐกิจใต้ดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ และประสิทธิภาพของการบริหารจัดการภาครัฐโดยรวม

3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ ในการบริหารจัดการธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512–2566

แนวคิดสถาบันนิยม (Institutionalism) อธิบายว่า สถาบันทางการเมือง กฎหมาย และกลไกของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดย Lowndes and Roberts (2002, อ้างถึงใน จักริไชยพินิจ, 2559, หน้า 53) ชี้ว่า สถาบันไม่ได้หมายถึงเพียงองค์กรของรัฐเท่านั้น แต่รวมถึงกฎเกณฑ์สิทธิ และกระบวนการทางการเมืองที่มีลักษณะค่อนข้างมั่นคงและส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ว่า รัฐมิได้ทำหน้าที่เพียงผู้กำกับดูแลผ่านกฎหมาย แต่ยังเป็นผู้กำหนดโครงสร้างของตลาด กำหนดเงื่อนไขการเข้าสู่ธุรกิจ และควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ให้บริการผ่านกลไกทางกฎหมายและการบริหารราชการ

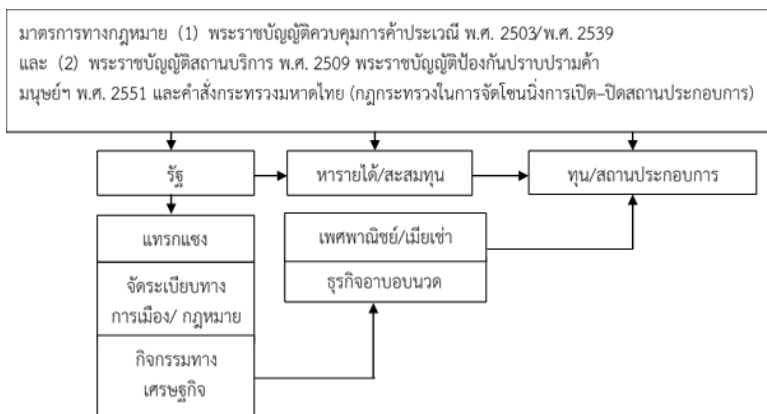

ผลการวิจัยพบว่า รัฐมีบทบาทเชิงโครงสร้างต่อธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ผ่านการกำหนดกฎหมาย นโยบาย และกลไกการบังคับใช้ที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดสถาบันนิยม (Institutionalism) ซึ่งมองว่าสถาบันทางการเมืองและกฎหมายเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในสังคม รัฐจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผู้รักษาความสงบเรียบร้อยหรือผู้บังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็น “ผู้ออกแบบกติกา” และ “ผู้กำกับสนามทางเศรษฐกิจ” ที่กำหนดเงื่อนไขให้ภาคธุรกิจต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการได้ ภายใต้โครงสร้างดังกล่าว รัฐมีบทบาทสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก รัฐในฐานะสถาบันทางการเมืองที่กำหนดกฎหมายและนโยบายเพื่อควบคุมธุรกิจอาบอบนวด ผ่านกฎหมายสำคัญ เช่น พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ซึ่งสะท้อนแนวทางของรัฐในการควบคุมธุรกิจผ่านมิติด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย และสาธารณสุข กฎหมายเหล่านี้ทำให้รัฐสามารถกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาต การต่ออายุ และการเพิกถอนใบอนุญาต รวมถึงควบคุมพื้นที่ และรูปแบบการดำเนินกิจการได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ “ใบอนุญาต” กลายเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง และเป็นกลไกสำคัญที่รัฐใช้ควบคุมภาคธุรกิจ ประการที่สอง รัฐในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย ได้มอบอำนาจให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ควบคุม ตรวจสอบ และตีความกฎหมายในทางปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับผู้ประกอบการ เนื่องจากผู้ประกอบการจำนวน

มากจำเป็นต้องพึ่งพาการต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะในบริบทที่การบังคับใช้กฎหมายมีลักษณะยืดหยุ่นและใช้ดุลพินิจสูง

พัฒนาการของกฎหมายที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางของรัฐ ในการควบคุมธุรกิจอาบอบนวดอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ได้กำหนดให้การค้าประเวณีเป็นความผิดทางอาญา ส่งผลให้ผู้ให้บริการทางเพศ ถูกทำให้เป็น “ผู้กระทำความผิด” ตามกฎหมาย แม้ในทางปฏิบัติการค้าประเวณียังคงดำรงอยู่ในสังคม ต่อมารัฐจึงตราพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เพื่อเปลี่ยนฐานการควบคุมจาก “ตัวบุคคล” ไปสู่ “ตัวสถานประกอบการ” ผ่านระบบใบอนุญาตและเงื่อนไขการดำเนินกิจการ ทำให้รัฐสามารถจัดระเบียบและควบคุมพื้นที่ธุรกิจได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้เพิ่มกลไกควบคุมด้านสุขลักษณะ ความปลอดภัย และโรคติดต่อ โดยให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการสั่งปรับปรุงหรือสั่งปิดกิจการ ได้ทันที ส่วนพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ได้ปรับแนวคิดของรัฐจากการลงโทษผู้ขายบริการเพียงฝ่ายเดียว ไปสู่การเอาผิดผู้แสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี เช่น นายหน้า ผู้ซื้อบริการ หรือผู้ควบคุมกิจการ แม้กฎหมายฉบับนี้จะมีลักษณะของการคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้น แต่การคงสถานะให้การค้าประเวณีเป็นความผิด ก็ยังทำให้ผู้ให้บริการต้องดำรงอยู่ในพื้นที่สีเทาทางกฎหมายเช่นเดิม

ความสัมพันธ์เชิงสถาบันในการควบคุมธุรกิจอาบอบนวด

หมายเหตุ. จาก “พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535,” 2535, ราชกิจจานุเบกษา, 109(38), “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539,” 2539, ราชกิจจานุเบกษา, 113(54ก), “พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509,” 2509, ราชกิจจานุเบกษา, 83(88).

เมื่อกฎหมายทั้งสี่ฉบับถูกบังคับใช้ร่วมกัน จึงก่อให้เกิด “สถาปัตยกรรมการค้ากับดูแล” ที่เปิดโอกาสให้รัฐเลือกใช้เครื่องมือควบคุมได้หลายรูปแบบ ทั้งการอนุญาต การเพิกถอนใบอนุญาต การสั่งปิดกิจการ การควบคุมด้านสาธารณสุข และการดำเนินคดีอาญา ภายใต้โครงสร้างดังกล่าว ผู้ประกอบการจำเป็นต้องบริหารทั้งต้นทุนทางกฎหมายและต้นทุนแฝงจากการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เท่าเทียม ขณะที่เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจดุลพินิจสูงในการตีความและบังคับใช้กฎหมาย ความสัมพันธ์นี้สะท้อนลักษณะของ “เศรษฐกิจการเมืองเชิงสถาบัน” ที่รัฐมิได้ทำหน้าที่ควบคุมเพียงอย่างเดียว แต่ยังเชื่อมโยงอำนาจทางการเมืองเข้ากับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของภาคทุน รัฐยอมให้ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ในระดับหนึ่ง เพราะธุรกิจดังกล่าวสร้างรายได้ การจ้างงาน และรายได้ภาษีเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ขณะที่ผู้ประกอบการต้องยอมอยู่ภายใต้เงื่อนไขและอำนาจต่อรองของรัฐ ส่วนผู้ให้บริการกลับเป็นฝ่ายที่เปราะบางที่สุด เนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับในฐานะแรงงานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ต้องเผชิญทั้งความเสี่ยงทางกฎหมาย การตีตราทางสังคม และความไม่มั่นคงด้านรายได้ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายต่อธุรกิจอาบอบนวดจึงมิใช่เพียงการควบคุมด้านศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงพลวัตเชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และแรงงาน ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทยที่ดำรงอยู่ผ่านกระบวนการต่อรองและผลประโยชน์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์บทบาทของรัฐในการบริหารจัดการธุรกิจอาบอบนวดภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองเชิงสถาบัน สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “อำนาจ หน้าที่ และผลประโยชน์” ของหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการทางเพศอย่างชัดเจน โดยภาครัฐมีบทบาทผ่านหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ 1) หน่วยงานด้านการบังคับใช้กฎหมาย เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองบัญชาการตำรวจนครบาล กองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ และสถานีตำรวจในพื้นที่ ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบ ควบคุม และดำเนินคดีเกี่ยวกับการค้าประเวณีและการค้ามนุษย์ 2) หน่วยงานด้านนโยบายและการกำกับดูแล เช่น กระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครอง ซึ่งทำหน้าที่ออกใบอนุญาต กำหนดหลักเกณฑ์ และควบคุมสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 รวมถึงกระทรวงยุติธรรมและกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ที่ดำเนินคดีพิเศษเกี่ยวกับเครือข่ายค้ามนุษย์ และ 3) หน่วยงานด้านการคลังและรายได้ เช่น กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต และกรมศุลกากร ซึ่งมีหน้าที่จัดเก็บภาษี ค่าธรรมเนียม และกำกับธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสถานบริการ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐกับธุรกิจอาบอบนวดจึงมิได้มีลักษณะเป็นเพียงการควบคุมตามกฎหมาย แต่เป็นโครงสร้างที่รัฐมีทั้งบทบาทในการกำกับ อนุญาต ตรวจสอบ และจัดเก็บผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากธุรกิจดังกล่าวในเวลาเดียวกัน

ในมิติของผู้ประกอบการ ธุรกิจอาบอบนวดไม่ได้เป็นเพียงกิจการบริการทั่วไป แต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทุนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ การเมือง และเครือข่ายอำนาจ ผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญในการลงทุน บริหารสถานบริการ จ้างแรงงาน และสร้างรายได้หมุนเวียนให้กับระบบเศรษฐกิจ ทั้งในรูปแบบรายได้จากการท่องเที่ยว ภาษี และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง

ขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการจำนวนมากยังสร้างเครือข่ายกับนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ หรือบุคคลกลางที่ทำหน้าที่ประสานผลประโยชน์ เพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับผู้ประกอบการจึงมีลักษณะเป็น “ความร่วมมือแบบไม่สมมาตร” กล่าวคือ รัฐยังคงถืออำนาจในการอนุญาต ควบคุม และบังคับใช้กฎหมาย แต่ก็ต้องพึ่งพาภาคทุนในฐานะกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้รัฐ ในทางกลับกัน ผู้ประกอบการเองก็ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจและเครือข่ายทางการเมืองเพื่อแสวงหาความผ่อนปรนหรือความยืดหยุ่นในการบังคับใช้กฎหมาย ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่า ธุรกิจอาบอบนวดมีได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะกิจกรรมผิดกฎหมาย หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของรัฐและทุนต่างพึ่งพาอาศัยกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วม

สำหรับผู้ให้บริการทางเพศ แม้จะเป็นกลไกหลักในการสร้างรายได้ให้แก่สถานประกอบการ แต่กลับเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานะเปราะบางที่สุดภายใต้โครงสร้างดังกล่าว ผู้ให้บริการ หรือพนักงานบริการ เป็นแรงงานในสถานประกอบการที่มีบทบาทโดยตรงต่อการสร้างรายได้ของธุรกิจ แต่กฎหมายยังคงกำหนดให้การค้าประเวณีเป็นความผิด ส่งผลให้ผู้ให้บริการไม่ได้รับการยอมรับในฐานะแรงงานที่ควรได้รับสิทธิและสวัสดิการตามกฎหมายแรงงานทั่วไป ผู้ให้บริการจึงต้องดำรงอยู่ในพื้นที่สีเทาทางกฎหมาย และต้องพึ่งพาทั้งผู้ประกอบการและระบบอุปถัมภ์ของรัฐเพื่อความอยู่รอด แม้แรงงานกลุ่มนี้จะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบริการ การท่องเที่ยว และรายได้ทางอ้อมของรัฐ แต่กลับต้องเผชิญความเสี่ยงจากการถูกจับกุม การเลือกปฏิบัติ การตีตราทางสังคม และการขาดความคุ้มครองด้านความปลอดภัยและสิทธิแรงงาน ดังนั้น เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดสถาบันนิยม จะเห็นได้ว่า กฎหมายและสถาบันของรัฐมิได้ทำหน้าที่เพียงควบคุมธุรกิจอาบอบนวดเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกที่สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ร่วมระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ ซึ่งทำให้ธุรกิจอาบอบนวดยังคงดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของสังคมไทย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามคำถามของการวิจัยข้อที่ 1 พัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยมีลักษณะเป็นพลวัตและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และนโยบายของรัฐ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคสำคัญ ได้แก่ ยุคอาบอบนวดห้องแถว ยุคอาบอบนวดครบวงจร และยุคอาบอบนวดในรูปแบบอินเทอร์เน็ตแคมเพล็กซ์ ซึ่งแต่ละช่วงเวลาสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับธุรกิจบริการทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างเศรษฐกิจและแนวคิดในการบริหารจัดการของรัฐ

1. ยุคอาบอบนวดห้องแถว (ก่อนปี พ.ศ. 2500–2516) ธุรกิจอาบอบนวดมีรากฐานมาจากสำนักโสเภณีที่รัฐรับรองอย่างเปิดเผย โดยเฉพาะในพื้นที่สำเพ็งซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าบริการทางเพศในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัฐใช้ระบบขึ้นทะเบียนหญิงโสเภณีและจัดเก็บ “ภาษีบำรุง

ถนน” เป็นกลไกในการควบคุมและสร้างรายได้ให้รัฐ สะท้อนให้เห็นว่า การค้าบริการทางเพศในช่วงดังกล่าวถูกมองในฐานะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถบริหารจัดการได้ภายใต้กฎหมาย ต่อมาเมื่อสังคมเมืองขยายตัวและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม รูปแบบการให้บริการจึงค่อย ๆ เปลี่ยนจากสำนักโสเภณีแบบถาวรไปสู่ลักษณะกึ่งเร่ร่อนและแฝงตัวอยู่ในกิจกรรมบริการรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น

2. ยุคอาบอบนวดครบวงจร (พ.ศ. 2517–2539) เป็นช่วงที่ธุรกิจอาบอบนวดพัฒนาเข้าสู่รูปแบบ “ครบวงจร” โดยรวมบริการอาบน้ำ นวด และความบันเทิงไว้ในสถานประกอบการเดียวกัน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกในช่วงสงครามเย็นและการเข้ามาของทหารสหรัฐอเมริกา รัฐพยายามควบคุมธุรกิจดังกล่าวผ่านพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เพื่อแยกธุรกิจสถานบริการออกจากการค้าประเวณีที่ผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะกำหนดให้ “สถานอาบอบนวด” เป็นเพียงสถานที่ให้บริการอาบ อบ และนวดโดยไม่มีการค้าประเวณี แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถยุติการค้าบริการทางเพศได้ ธุรกิจอาบอบนวดจึงกลายเป็น “พื้นที่สีเทา” ที่รัฐควบคุมผ่านระบบใบอนุญาต การต่ออายุ และการเพิกถอนใบอนุญาต ขณะเดียวกันก็เปิดช่องให้เกิดการใช้ดุลพินิจและการต่อรองระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้ประกอบการ

3. อาบอบนวดในรูปเอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ (ตั้งแต่ พ.ศ. 2540–2566) ซึ่งธุรกิจอาบอบนวดได้พัฒนาไปสู่รูปแบบที่มีความซับซ้อนและเป็นระบบมากขึ้น โดยผนวกบริการหลายประเภทไว้ในพื้นที่เดียวกัน เช่น สปา คาราโอเกะ เลอจน์ และสถานบันเทิง ภายใต้การใช้เทคโนโลยี การตลาด และการบริหารจัดการสมัยใหม่ รัฐโดยเฉพาะหน่วยงานด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเริ่มมองธุรกิจบริการเหล่านี้ในฐานะกลไกสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจ การจ้างงาน และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับภาคทุนมีลักษณะ “พึ่งพาอาศัยกัน” มากขึ้น รัฐมีแนวโน้มผ่อนปรนและอำนวยความสะดวกในเชิงนโยบาย เช่น การจัดโซนนิ่ง การลดข้อจำกัดด้านใบอนุญาต หรือการใช้กฎหมายอย่างยืดหยุ่น ขณะที่ภาคธุรกิจก็ตอบสนองผ่านการเสียภาษี การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอำนาจ และการสนับสนุนผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรักษาความมั่นคงของธุรกิจ ส่งผลให้ธุรกิจอาบอบนวดยังคงดำรงอยู่และขยายตัวต่อเนื่องภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของสังคมไทย แม้การค้าประเวณีจะยังคงเป็นความผิดตามกฎหมายก็ตาม

สรุปผลการวิจัยตามคำถามของการวิจัยข้อที่ 2 กฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512–2566 มีลักษณะเป็น “การควบคุมแบบย้อนแย้ง” กล่าวคือ รัฐพยายามกำกับธุรกิจอาบอบนวดผ่านกฎหมายและนโยบายด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย และสาธารณสุข แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับยอมให้ธุรกิจดังกล่าวดำรงอยู่ได้ เนื่องจากมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ การจ้างงาน และรายได้ของรัฐ

ในระยะแรก รัฐใช้ระบบใบอนุญาตและการจัดเก็บภาษีเพื่อควบคุมสถานอาบอบนวดให้อยู่ในฐานะ “สถานบริการบันเทิง” ที่ถูกกฎหมาย ภายใต้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะพยายามแยกธุรกิจอาบอบนวดออกจากการค้าประเวณี แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถแยกออกได้อย่างชัดเจน ทำให้ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ในลักษณะ “พื้นที่สีเทา” ที่รัฐควบคุมบางส่วนและผ่อนปรนบางส่วนตามบริบททางเศรษฐกิจและการเมือง

หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 รัฐมีแนวโน้มใช้นโยบายปราบปรามเข้มงวดมากขึ้น โดยเฉพาะต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี ส่งผลให้ผู้ประกอบการอาบอบนวดเผชิญความเสี่ยงทางกฎหมายเพิ่มขึ้น แม้บางกรณีผู้ประกอบการจะไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้บริการทางเพศก็ตาม หากเกิดความวุ่นวายหรือปล่อยปละละเลย ก็สามารถถูกดำเนินคดีได้ นโยบายลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องแบกรับต้นทุนทางกฎหมาย ต้นทุนด้านใบอนุญาต ภาษี และต้นทุนแฝงจากการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สม่ำเสมอ ความไม่แน่นอนดังกล่าวเปิดช่องให้เกิดระบบผลประโยชน์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้ประกอบการ ทั้งในรูปแบบทางการ เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีป้าย และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ และในรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การเรียกรับผลประโยชน์หรือค่าคุ้มครองเพื่อแลกกับความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ ส่งผลให้ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีทุนและเครือข่ายทางการเมืองสามารถปรับตัวและดำเนินกิจการต่อได้ ขณะที่ผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมากไม่สามารถรับภาระต้นทุนเหล่านี้ จนต้องลดขนาดหรือยุติกิจการ

ในส่วนของผู้ให้บริการหรือแรงงานในธุรกิจอาบอบนวด ถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากโครงสร้างกฎหมายและนโยบายของรัฐ เนื่องจากผู้ให้บริการยังคงอยู่ในสถานะที่กฎหมายไม่ได้รับรองในฐานะแรงงานที่ควรได้รับสิทธิและสวัสดิการอย่างชัดเจน แม้ธุรกิจอาบอบนวดจะสร้างรายได้หมุนเวียนในระดับสูงและเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจบริการและการท่องเที่ยว แต่แรงงานกลับต้องทำงานภายใต้ความไม่มั่นคงทางกฎหมาย ขาดหลักประกันด้านแรงงาน และเผชิญความเสี่ยงจากการถูกจับกุมหรือถูกตีตราทางสังคมโดยตรง ดังนั้น ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่ากฎหมายและนโยบายของรัฐต่อธุรกิจอาบอบนวดมิได้มีลักษณะเป็นการปราบปรามอย่างเด็ดขาด หากแต่เป็นการบริหารจัดการธุรกิจลักษณะ “กึ่งถูกกฎหมาย” ที่รัฐยังคงอาศัยธุรกิจดังกล่าวเป็นแหล่งรายได้และกลไกทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุมและรักษาภาพลักษณ์ด้านศีลธรรมของสังคม ส่งผลให้ธุรกิจอาบอบนวดยังคงดำรงอยู่ภายใต้ความไม่แน่นอนและการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และแรงงานอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัยตามคำถามของการวิจัยข้อที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ (ทุน) และผู้ให้บริการในธุรกิจอาบอบนวด เป็นความสัมพันธ์ที่พัฒนาภายใต้โครงสร้างเชิงสถาบัน ซึ่งสะท้อนความพยายามของรัฐในการใช้อำนาจทางกฎหมายและนโยบายเพื่อควบคุมธุรกิจอาบอบนวดในนามของ “การจัดระเบียบทางสังคม” แต่ในเชิงปฏิบัติ ความสัมพันธ์กลับ

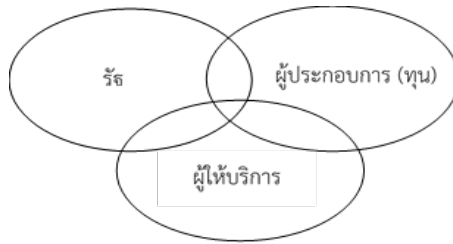
ดำเนินไปในลักษณะ ฟังพาดำและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ระหว่างรัฐกับทุน และทุนกับผู้มีอำนาจรัฐ โดยมีผู้ให้บริการเป็นฟันเฟืองสำคัญ แต่กลับเปราะบางที่สุดในระบบ

1. รัฐในฐานะผู้ออกกฎหมายและควบคุม (Regulator) รัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างกรอบกฎหมายที่กำหนดทิศทางธุรกิจอาบอบนวด เช่น พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ว่า รัฐกำกับธุรกิจนี้ให้อยู่ในกรอบศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ในทางปฏิบัติ กฎหมายเหล่านี้กลับถูกใช้แบบ “ตีความยืดหยุ่น” ทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดความเสมอภาค และกลายเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนสามารถใช้เป็นเครื่องมือเรียกรับผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สะท้อนแนวคิดสถาบันนิยม ที่อธิบายว่า โครงสร้างและกฎเกณฑ์ที่รัฐสร้างขึ้นไม่เพียงเป็นกรอบควบคุม หากยังเป็นช่องทางให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างรัฐกับทุน

2. ทุนในฐานะผู้ประกอบการและกลุ่มอภิสถิธิ์ใหม่ (Powerful Actor) ผู้ประกอบการธุรกิจอาบอบนวด โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ได้ขยายตัวจนกลายเป็น “ทุนขนาดใหญ่” ที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจบริการและการท่องเที่ยว ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 2530 เป็นต้นมา ธุรกิจนี้สร้างรายได้จำนวนมาก ทั้งการจ่ายภาษีตรงต่อรัฐ และการสนับสนุนทางอ้อม เช่น งบประมาณเพื่อกิจกรรม CSR หรือแม้กระทั่งการสร้างป้อมตำรวจและสาธารณสุขไปเพื่อแลกกับการยอมรับจากรัฐ การเติบโตของทุนทำให้ผู้ประกอบการกลายเป็นกลุ่มอภิสถิธิ์ชนใหม่ที่มีอำนาจต่อรองสูงขึ้น และสามารถสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการบริจาคเงิน สนับสนุนทางการเมือง หรือการสร้างพันธมิตรเชิงผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ที่ชี้ว่า กลุ่มทุนพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเอง และยังสะท้อนแนวคิดธุรกิจการเมืองที่ชี้ให้เห็นการหลอมรวมระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจ ทุนไม่ได้เป็นเพียงผู้ประกอบการ แต่เป็นผู้เล่นทางการเมืองที่มีบทบาท

3. ผู้ให้บริการในฐานะแรงงานชายขอบ (Marginalized Group) แม้ว่าผู้ให้บริการจะเป็นแรงงานหลักที่ทำให้ธุรกิจอาบอบนวดสามารถดำเนินไปได้ แต่ในโครงสร้างความสัมพันธ์กลับอยู่ในสถานะที่อ่อนแอที่สุด ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย พวกเขาขาดอำนาจต่อรอง และเผชิญกับความไม่มั่นคงในอาชีพ การถูกตีตรา และการไร้หลักประกันด้านสุขภาพหรือสวัสดิการ แรงงานเหล่านี้ถูกทำให้เป็น “ผู้ผิดกฎหมาย” โดยอัตโนมัติจากโครงสร้างกฎหมาย จึงมักถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง เช่น การจับกุมเพื่อสร้างผลงาน หรือการรีดไถผลประโยชน์ ทั้งนี้ แม้ผู้ให้บริการจะถูกกดทับในเชิงสถานะ แต่ในทางเศรษฐกิจ พวกเขากลับเป็นฟันเฟืองสำคัญที่หล่อเลี้ยงธุรกิจและรัฐ เพราะเป็นผู้สร้างรายได้ทั้งในรูปแบบเป็นทางการ (ภาษี ค่าธรรมเนียม) และไม่เป็นทางการ หรือผลประโยชน์นอกระบบ ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านมุมมองของ เศรษฐศาสตร์การเมืองที่ชี้ให้เห็นว่า แรงงานเหล่านี้ คือ พลังที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจบริการ และยังเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเศรษฐกิจโลก แต่กลับไม่ได้รับการคุ้มครองเชิงสถาบัน

สรุปบทบาทความสัมพันธ์

ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการในธุรกิจอาบอบนวดระหว่างปี พ.ศ. 2512–2566 พบว่า มีลักษณะเป็น “ความร่วมมือแบบไม่สมมาตร” (Asymmetrical Collaboration) กล่าวคือ ทุกฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยกันภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองเดียวกัน แต่มีอำนาจและผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน โดยรัฐทำหน้าที่ทั้งในฐานะผู้ออกกฎหมาย ผู้ควบคุม และผู้บังคับใช้กฎหมาย ผ่านหน่วยงาน เช่น ตำรวจ กรมการปกครอง และหน่วยงานด้านภาษี ซึ่งมีบทบาทในการออกใบอนุญาต ตรวจสอบ และจัดเก็บรายได้จากธุรกิจอาบอบนวด แม้รัฐจะแสดงบทบาทในการควบคุมธุรกิจดังกล่าวผ่านกฎหมายด้านศีลธรรมและการปราบปรามการค้าประเวณี แต่ในทางปฏิบัติกลับยังคงพึ่งพารายได้ การจ้างงาน และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากธุรกิจนี้ ทั้งในรูปแบบทางการ เช่น ภาษีและค่าธรรมเนียม และในบางกรณีรวมถึงผลประโยชน์นอกระบบ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายมีลักษณะยืดหยุ่นและเลือกปฏิบัติ เพื่อรักษาสัมดุลระหว่างการควบคุมทางสังคมกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัฐ

ขณะที่ผู้ประกอบการหรือกลุ่มทุนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจอาบอบนวดให้ดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการลงทุน การสร้างเครือข่ายกับการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจในการต่อรองเพื่อรักษาสถิติและผลประโยชน์และความมั่นคงของธุรกิจ โครงสร้างใบอนุญาตและข้อจำกัดทางกฎหมายจึงกลายเป็นกลไกที่เอื้อให้ผู้ประกอบการรายใหญ่สามารถรักษาอำนาจทางเศรษฐกิจและสร้างลักษณะกึ่งผูกขาดได้ ในขณะที่ผู้ให้บริการทางเพศ แม้จะเป็นแรงงานหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ทั้งธุรกิจและรัฐ แต่กลับเป็นกลุ่มที่เปราะบางที่สุด เนื่องจากไม่มีอำนาจต่อรอง ขาดการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน และต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการถูกตีตราทางสังคม การจับกุม และการแสวงหาผลประโยชน์จากทั้งภาครัฐและผู้ประกอบการ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และผู้ให้บริการในธุรกิจอาบอบนวด จึงสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่ทุกฝ่ายต่างพึ่งพากัน แต่ผลประโยชน์และอำนาจกลับกระจุกตัวอยู่ที่รัฐและทุน ขณะที่ผู้ให้บริการเป็นฝ่ายรับภาระและความเสี่ยงมากที่สุดภายใต้ระบบดังกล่าว

องค์ความรู้ใหม่ทางรัฐศาสตร์ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจการเมืองของธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512–2566 ซึ่งมุ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสามข้อ ได้แก่ (1) การศึกษาพัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทย (2) การศึกษาลักษณะและความเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและนโยบายของรัฐที่มีผลต่อธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานคร และ (3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในทางรัฐศาสตร์ที่สำคัญ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ประการแรก การศึกษาพัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดทำให้เห็นว่า ธุรกิจประเภทนี้มีได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจที่ตอบสนองความต้องการด้านบริการบันเทิง หากแต่เป็นกิจการที่สะท้อนพลวัตเชิงโครงสร้างของรัฐไทย และสังคมไทยในแต่ละยุคสมัยอย่างลึกซึ้ง การเติบโตของธุรกิจอาบอบนวดสัมพันธ์โดยตรงกับการขยายตัวของเมืองหลวง การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของรสนิยมทางสังคมในกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงานเมือง การวิจัยครั้งนี้ จึงช่วยตอบย้ำแนวคิดที่ว่า ธุรกิจบริการที่ดูเหมือนอยู่ชายขอบของสังคมแท้จริงแล้วกลับมีบทบาทเชิงโครงสร้างในการหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจเมือง และถูกเชื่อมโยงเข้ากับโครงสร้างอำนาจของรัฐอย่างแนบแน่น

ประการที่สอง การพิจารณาพัฒนาการของกฎหมายและนโยบายของรัฐ ระหว่างปี พ.ศ. 2512–2566 ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นว่า รัฐไทยใช้กฎหมายในฐานะ “เครื่องมือ” ในการจัดการกับธุรกิจอาบอบนวด โดยลักษณะการบังคับใช้กฎหมายมิได้มุ่งปราบปรามให้หมดสิ้น หากแต่มีลักษณะเป็นการบริหารกิจการที่รัฐมองว่าเป็นกิจการเสี่ยงสูง ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ในด้านหนึ่ง รัฐต้องการควบคุมเพื่อรักษาศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย และภาพลักษณ์ของประเทศ แต่ในอีกด้านหนึ่ง รัฐก็ตระหนักว่าธุรกิจนี้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง สร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ เกิดการจ้างงาน และสามารถจัดเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมเข้าสู่รัฐได้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พุทธศักราช 2503 พระราชบัญญัติสถานบริการ พุทธศักราช 2509 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พุทธศักราช 2535 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พุทธศักราช 2539 ล้วนสะท้อนการพยายามของรัฐที่จะจัดสมดุลระหว่างการควบคุมกับการยอมรับ โดยที่ผลลัพธ์สุดท้าย คือ การสร้าง “พื้นที่สีเทา” ที่เอื้อให้ทั้งรัฐและผู้ประกอบการสามารถอยู่ร่วมกันได้ องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงกฎหมายมิได้หมายถึงการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบที่ชัดเจนกว่าเดิม แต่กลับทำให้ระบบการกำกับดูแลซับซ้อนยิ่งขึ้น เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับทำงานซ้อนทับและเปิดโอกาสให้เกิดการตีความหลากหลาย ก่อให้เกิดการบังคับใช้แบบเลือกสรร ซึ่งบางครั้งถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองและเครื่องมือในการสร้างผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่รัฐเองด้วยการวิเคราะห์นี้ช่วยให้เห็นว่า บทบาทของรัฐไทยในฐานะผู้กำหนดนโยบาย ไม่ได้ยืนอยู่บนหลักการศีลธรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเลือกใช้กฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐและ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัฐควบคู่ไปด้วย

ประการที่สาม การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานครดำรงอยู่ได้ภายใต้ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็น “ความร่วมมือแบบไม่สมมาตร” (asymmetrical collaboration) รัฐมีอำนาจกำกับสูงสุดผ่านกฎหมายและมาตรการทางปกครอง ขณะที่ผู้ประกอบการมีทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสามารถให้ทรัพยากรเหล่านี้ในการต่อรองเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ ส่วนผู้ให้บริการกลับเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานะเปราะบางที่สุด แม้จะเป็นแรงงานที่สร้างรายได้โดยตรง แต่ก็อยู่ในสถานะผู้กระทำผิดตามกฎหมาย มีอำนาจต่อรองต่ำ และเผชิญกับการตีตราทางสังคม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงสะท้อนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่รัฐกับทุนมีความเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด ในขณะที่แรงงานผู้ให้บริการยังคงถูกกดทับให้อยู่ในโครงสร้างที่เสียเปรียบ จากการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์จึงเป็นไปในลักษณะของ “ผลประโยชน์ร่วม” ที่รัฐทำหน้าที่ควบคุม และกำกับธุรกิจอาบอบนวดผ่านกฎหมายและการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม/ภาษี ในขณะที่ผู้ประกอบการต้องดำเนินธุรกิจให้อยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย แลกกับสิทธิในการดำเนินกิจการ ผลที่เกิดขึ้นคือการธำรงรักษาโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองที่รัฐกับทุนต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน ส่วนผู้ให้บริการยังคงรับผลกระทบมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นความไม่มั่นคงด้านรายได้ สุขภาพ ความปลอดภัย หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ องค์ความรู้ใหม่ทางรัฐศาสตร์ที่ได้จากการวิจัยนี้จึงอยู่ที่การอธิบายธุรกิจอาบอบนวดในฐานะ “พื้นที่การเมือง” ที่กฎหมาย เศรษฐกิจ และแรงงานเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน โดยทำให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้ใช้กฎหมายเพียงเพื่อควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ แต่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และแรงงานในระบบเศรษฐกิจสีเทา การวิจัยครั้งนี้ จึงช่วยต่อยอดความรู้ด้านรัฐศาสตร์ในประเด็นความสัมพันธ์เชิงสถาบันและเศรษฐกิจการเมือง ทำให้เข้าใจมากขึ้นว่า แม้ธุรกิจอาบอบนวดจะถูกมองว่าเป็นกิจการชายขอบ แต่แท้จริงแล้วกลับเป็นตัวสะท้อนการจัดการเชิงโครงสร้างของรัฐที่ซับซ้อน และมีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย

อภิปรายผล

พัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดในประเทศไทยระหว่างปีพ.ศ. 2512–2566สะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายรัฐในแต่ละช่วงเวลา แม้รูปแบบและชื่อเรียกของธุรกิจจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม แต่รากฐานสำคัญของธุรกิจนี้มีจุดเริ่มต้นจากสำนักโสเภณีที่รัฐเคยให้การรับรองอย่างถูกกฎหมายในอดีต โดยรัฐมีบทบาทในการควบคุมและจัดเก็บภาษีจากกิจการดังกล่าว เพื่อนำรายได้มาใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อสังคมไทยเข้าสู่กระบวนการพัฒนาแบบทุนนิยมและรับอิทธิพลจากตะวันตกมากขึ้น ธุรกิจอาบอบนวดจึงขยายตัวจากรูปแบบบริการพื้นฐานไปสู่ธุรกิจบริการครบวงจรและเอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ที่เชื่อมโยงกับ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจบริการของประเทศ แม้รัฐจะออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อควบคุมธุรกิจดังกล่าว ทั้งในด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย และสาธารณสุข แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากธุรกิจอาบอบนวดยังคงเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้แก่รัฐอย่างต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับธุรกิจอาบอบนวดจึงเป็นความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาระหว่าง “รัฐกับทุน” ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี รัฐทำหน้าที่กำหนดกฎหมาย ออกใบอนุญาต และควบคุมธุรกิจผ่านกลไกทางนโยบาย ขณะที่ภาคทุนมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้รัฐเลือกใช้การควบคุมในลักษณะ “ควบคุมแต่ไม่ปราบปรามโดยเด็ดขาด” เพื่อรักษาสสมดุลระหว่างแรงกดดันด้านศีลธรรมกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ อนุสรณ์ ลิ้มณี (2539, หน้า 165–175) ที่อธิบายว่า นโยบายความร่วมมือระหว่างรัฐกับทุนส่งผลให้ภาคทุนมีบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงสามารถผลักดันนโยบายของรัฐให้เอื้อต่อผลประโยชน์ของตนเองได้มากขึ้น โดยเฉพาะในภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การเติบโตของระบบทุนนิยมยังช่วยสร้าง “ความชอบธรรม” ให้แก่ภาคทุน จากเดิมที่เคยถูกมองว่าเป็นกลุ่มแสวงหากำไร กลับกลายเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน และผลักดันการเติบโตของประเทศ

ขณะเดียวกัน การศึกษาของ ปิยะนันต์ จันทรแหกหลัก้า (2564) ชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจบริการทางเพศซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับธุรกิจอาบอบนวด เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ซับซ้อน โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ รายได้ที่สูงกว่าอาชีพทั่วไป ความยืดหยุ่นในการบังคับใช้กฎหมาย ทศนคติของสังคม ประสบการณ์ชีวิต และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ธุรกิจบริการทางเพศยังคงดำรงอยู่และขยายตัวได้ แม้รัฐจะพยายามควบคุมผ่านกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ก็ตาม ในภาพรวม พัฒนาการของธุรกิจอาบอบนวดจึงไม่ได้สะท้อนเพียงการเติบโตของธุรกิจบริการเท่านั้น แต่ยังสะท้อนพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และแรงงาน ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการเมืองไทยที่รัฐยังคงอาศัยทุนจากธุรกิจอาบอบนวดเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่อง

กฎหมายและนโยบายของรัฐที่มีผลต่อธุรกิจอาบอบนวดในกรุงเทพมหานครระหว่างปี พ.ศ. 2512–2566 สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของรัฐในการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุมและจัดระเบียบสังคม ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และศีลธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ในระยะแรก รัฐเคยยอมรับและควบคุมธุรกิจบริการทางเพศผ่านการจัดเก็บภาษีตามพระราชบัญญัติ ร.ศ. 127 โดยมองธุรกิจดังกล่าวเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐ แต่ต่อมาเมื่อสังคมไทยให้ความสำคัญกับศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยมากขึ้น รัฐจึงปรับแนวทางสู่การควบคุมและปราบปรามผ่านพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติ

สถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งกลายเป็นกลไกหลักในการกำกับธุรกิจอาบอบนวด อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ดำเนินไปอย่างเข้มงวดและเท่าเทียม แต่มีลักษณะยืดหยุ่นและเปิดช่องให้เกิดการต่อรองระหว่างรัฐกับกลุ่มทุน โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอำนาจทางการเมือง ส่งผลให้เกิดเครือข่ายผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับทุนในทางปฏิบัติ

สภาวะดังกล่าวทำให้ธุรกิจอาบอบนวดดำรงอยู่ในลักษณะ “พื้นที่สีเทา” ที่กฎหมายไม่ได้รับรองอย่างเปิดเผย แต่ก็ไม่ได้ถูกปราบปรามอย่างเด็ดขาด การบังคับใช้กฎหมายจึงมีลักษณะเลือกปฏิบัติและนำไปสู่ระบบผลประโยชน์ทั้งในรูปแบบทางการ เช่น ภาษีและค่าธรรมเนียมใบอนุญาต และในรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจ่ายค่าดูแลหรือผลประโยชน์ใต้โต๊ะเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้ ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีทุนและเครือข่ายอำนาจสามารถปรับตัวและเปลี่ยนภาพลักษณ์ธุรกิจให้สอดคล้องกับกฎหมาย เช่น การใช้รูปแบบสปาหรือสถานบริการเพื่อสุขภาพ ขณะที่ผู้ประกอบการรายย่อยซึ่งขาดอำนาจต่อรองต้องเผชิญต้นทุนทางกฎหมายและต้นทุนแฝงสูงจนไม่สามารถแข่งขันได้ ส่วนผู้ให้บริการกลับเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะต้องเผชิญทั้งความเสี่ยงทางกฎหมาย ความไม่มั่นคงทางอาชีพ และการขาดหลักประกันทางสังคม แม้จะเป็นแรงงานสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่ธุรกิจและรัฐก็ตาม

ผลการศึกษาชี้สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกชัย ศรีสุขขะกุล และคณะ (2563) ที่อธิบายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับทุนในระบบเศรษฐกิจไทยมักอยู่ในลักษณะที่รัฐทำหน้าที่ “กำกับและอำนวยความสะดวก” มากกว่าการควบคุมโดยตรง ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี รัฐจึงไม่ได้มุ่งยุติธุรกิจอาบอบนวดอย่างแท้จริง แต่เลือกควบคุมในระดับที่ไม่กระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของทั้งภาครัฐและภาคทุน ส่งผลให้ธุรกิจอาบอบนวดยังคงดำรงอยู่ได้ผ่านการปรับตัวตามเงื่อนไขของกฎหมาย เทคโนโลยี และการตลาดสมัยใหม่ แม้ในทางกฎหมายธุรกิจดังกล่าวจะถูกเชื่อมโยงกับการค้าประเวณีและถูกควบคุมภายใต้กรอบศีลธรรมของรัฐก็ตาม โดยภาพรวม งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายและนโยบายของรัฐมิได้ทำหน้าที่เพียงควบคุมธุรกิจอาบอบนวดเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกเชิงสถาบันที่เอื้อให้เกิดการต่อรองและการรักษาผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐกับทุนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมในสังคมไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการในธุรกิจอาบอบนวด กรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2512–2566 เป็นความสัมพันธ์เชิงสถาบันที่ดำเนินอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบพึ่งพาอาศัยกัน โดยรัฐมิได้ทำหน้าที่ควบคุมธุรกิจอาบอบนวดอย่างเด็ดขาด แต่ใช้ลักษณะ “ควบคุมแบบผ่อนปรน” และ “อำนวยความสะดวก” ให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้ ภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐ รัฐจึงมีบทบาททั้งในฐานะผู้ออกกฎหมาย ผู้กำกับดูแล และผู้รักษาสถิตระหว่างแรงกดดันด้านศีลธรรมกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามเย็นที่ระบบทุนนิยมและเศรษฐกิจบริการเติบโตอย่างรวดเร็ว ประเทศไทย

เปิดพื้นที่ให้ทุนเอกชนเข้ามามีบทบาทในธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจอาบอบนวดกลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกเศรษฐกิจเมืองและสร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่รัฐ

ในด้านผู้ประกอบการหรือกลุ่มทุน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทุนธุรกิจอาบอบนวดได้พัฒนาจากผู้ประกอบการทั่วไปไปสู่ “กลุ่มอภิสถิชนทางเศรษฐกิจ” ที่มีอำนาจต่อรองกับรัฐสูงขึ้น โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครที่ธุรกิจดังกล่าวเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ผู้ประกอบการสามารถสร้างเครือข่ายกับนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการผ่อนปรนด้านกฎหมาย การจัดโซนนิ่ง หรือการขยายเวลาเปิด-ปิดสถานบริการ ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐกับทุนมีได้อยู่ในฐานะ “ตรวจสอบถ่วงดุล” กันโดยสมบูรณ์ แต่เป็นความสัมพันธ์แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยที่ต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พัชรีวรรณ สุวรรณบุญย์ (2563) เกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมืองของการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา ที่ชี้ให้เห็นว่า ในบริบทสังคมไทย รัฐมักอยู่ในฐานะที่ต้องอำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มทุนขนาดใหญ่ และเปิดช่องให้ทุนสามารถแทรกแซงหรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐได้ โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐอยู่ในภาวะอ่อนแอทางการเมือง

ขณะเดียวกัน ผู้ให้บริการกลับเป็นกลุ่มที่เปราะบางที่สุดในโครงสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว แม้จะเป็นแรงงานหลักที่ทำให้ธุรกิจอาบอบนวดสามารถดำเนินต่อไปได้ แต่กลับไม่มีอำนาจต่อรองและไม่ได้รับการคุ้มครองด้านสิทธิแรงงานอย่างแท้จริง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 แม้มีเป้าหมายในการควบคุมและคุ้มครอง แต่ในทางปฏิบัติกลับมุ่งเน้นการควบคุมด้านศีลธรรมมากกว่าการสร้างหลักประกันด้านแรงงาน ส่งผลให้ผู้ให้บริการต้องเผชิญกับความเสี่ยงทั้งจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดสวัสดิการ ความไม่มั่นคงในอาชีพ และการถูกตีตราทางสังคม ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และผู้ให้บริการในธุรกิจอาบอบนวด เป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่รัฐและทุนต่างพึ่งพาและเกื้อหนุนกันทางเศรษฐกิจและการเมือง ขณะที่ผู้ให้บริการกลับเป็นฝ่ายรับภาระและความเสี่ยงมากที่สุดภายใต้ระบบเศรษฐกิจการเมืองของธุรกิจอาบอบนวดไทยตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2561, มกราคม 19). **มหากาพย์ "อาบอบนวด"**. <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/118595>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2566, พฤษภาคม 26). **ย้อนรอย 'ฐานทัพอเมริกา' ในไทย ที่มาที่ไป และผลกระทบที่มากกว่าร่องรอยสงคราม**. <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1070401>
- กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง. (2560). **คู่มือปฏิบัติงาน: กฎหมายสถานบริการ (ฉบับปรับปรุง)**. สำนักการสอบสวนและนิติการ, ส่วนรักษาความสงบเรียบร้อย 3 (น. 234)
- กฤษณา ฟองธนกิจ. (2565). ทฤษฎีทางเลือกอย่างมีเหตุผลกับสิ่งท้าทาย. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา** 20(2), 83–101.
- ขวัญแก้ว อุดมบุญญานภาพ. (2546). **กำเนิดและการขยายตัวของเมืองพัทยา**. (วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- จักรี ไชยพินิจ. (2559). "บทวิพากษ์ทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล: ข้อจำกัดในการสร้างคำอธิบายทางสังคมศาสตร์." **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา** 4(1), 51–84.
- จรรยา เศรษฐบุตร. (2537). **โสเภณีเด็กในสังคมไทย: ผลการวิเคราะห์เอกสาร และการประมาณการตัวเลขที่ใกล้เคียง**. มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- จอมพล สุชาติ ธนะรัชต์ เปิดสำนักงาน อสท. (2558, กันยายน 13). **โพสต์ทูเดย์**. <https://www.posttoday.com/politics/387797>
- ชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์. (2551). **ธุรกิจนอกระบบ: ศึกษากรณีการค้าบริการทางเพศในสังคมไทย**. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- เดอะสเตทไทม์ [The State Time]. (2568, เมษายน 28). **มหากาพย์สงครามอินโดจีน EP#17 สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากเวียดนามได้**. <https://today.line.me/th/v3/article/zNoD9m5>
- ปติวลดา บวรศักดิ์. (2568, พฤษภาคม 2). **ไขข้อข้องใจ ชื่อถนนเพชรบุรีตัดใหม่แล้วตัดเก่าอยู่ที่ไหน? ศิลปวัฒนธรรม**. https://www.silpa-mag.com/history/article_105219
- ปิยะนันต์ จันทร์แซกหล้า. (2564). "ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในธุรกิจการค้าประเวณี." **วารสารวิชาการไทยและการจัดการ** 2(2), 37–51.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร, สังคิต พิริยะรังสรรค์ และนวนลน้อย ตริรัตน์. (2539). **รายงานผลการวิจัยเศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะเศรษฐศาสตร์.

- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2559, เมษายน 29). **จากการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ สู่การแสวงหา**
บัลลังก์. มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/columnists/news_120969
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. (2535). **ราชกิจจานุเบกษา**. 109(38), 27–52.
- พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503. (2503). **ราชกิจจานุเบกษา**. 77(89), 894–901.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539. (2539). **ราชกิจจานุเบกษา**.
113(54ก), 1–13.
- พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509. (2509). **ราชกิจจานุเบกษา**. 83(88), 626–639.
- พินิจ จันทร. (2567, เมษายน 11). ย้อนรอยเมียเช่าที่ไอ้สุยยุคสาวอาบอบนวด. INNEWS. <https://www.innews.news/news.php?n=57175>
- พัชรวิพรรณ สุวรรณบุญ. (2563). **เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยปฏิสัมพันธ์เกี่ยวกับมาตรการใช้สิทธิ**
เหนือสิทธิบัตรยา พ.ศ. 2549–2552. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต). มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- มติชนออนไลน์. (2564, ตุลาคม 18). **ซูวิทย์ เสาที่ม้ออาบอบนวด มรดกยุคไอ้อเมริกัน ถึง “เจ้าพระยา”**
ตำนานที่ต้องปิดตัว. https://www.matichon.co.th/politics /news_2996745
- มะลิ ทิพย์ประจ และนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2562). “อำนาจผลประโยชน์ทางการเมือง.”
- วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ 2(2), 21–28.
- ยศ สันตสมบัติ. (2535). **แม่หญิงชายตัว: ชุมชนและการค้าประเวณีในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ศุภชัย ศุภผล. (2564). **แนวทางการศึกษาทางรัฐศาสตร์ POL6100 64040**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิทธิโชค กลางกุลานนท์ (2552). **พัฒนาการและบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจการเมืองใน**
ประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- สำนักข่าวอิสรา. (2568, พฤษภาคม 11). **ไช่ฮั่นแตก! ประวัติศาสตร์ที่ยากจะลืมเลือน**. <https://www.isranews.org/article/isranews-article/137886-rnd-69.html>
- อาทิพร ผาจันทร์. (2564). **100 ปี ถนนเจริญกรุงกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ.**
2411–2511). (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2539). **การลงทุน นโยบายของรัฐไทย: เศรษฐกิจการเมือง**. สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกริก.
- เอกชัย ศรีสุขขะกุล, ศุภชัย ศุภผล, จักรี ไชยพินิจ และประการัง ชื่นจิตร. (2563). “เศรษฐกิจ
การเมืองในการกำหนดราคาทองคำในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540–2560.”
- วารสารสมาคมนักวิจัย 26(1), 337–358.